

Tapahtumat Gazassa järkyttävät maailmaa. Poliitikot ja media sulkevat silmänsä. Tavalliset kansalaiset kokevat voimattomuutta. Mistä kaikessa on kyse?

KOM-teatterin syksyn uutuusteos on suora ja hätkähdyttävä reportaasi siitä, miksi länsimaat katsovat pois silloin, kun pitäisi puuttua. Mustan huumorin sävyttämä esitys tarjoaa faktapohjaista tietoa jokaiselle, joka on tuntenut hämmennystä maailmanpolitiikan äärellä.

Ohjaaja **Susanna Kuparinen** on moninkertaisesti palkittu käsikirjoittaja, journalisti ja dokumenttiteatterin suunnannäyttäjä, jonka aiemmat työt (mm. *Valtuusto-* ja *Eduskunta*-trilogiat) ovat ravistelleet niin päättäjiä kuin katsojia. Hänen teoksissaan teatteri on tiedonvälittäjä ja kansalaiskeskustelun areena.

Nyt Kuparinen tuo näyttämölle yhdessä toimittaja **Maria Petterssonin** ja KOM-teatterin ensemblen kanssa ehkä rohkeimman teoksensa. Siinä luhistuva maailmanjärjestys ja suomalaiset poliitikot tunkeutuvat uutisruutujen välityksellä suoraan ohjaajan olohuoneeseen.

Tarkkaan journalistiseen taustatyöhön nojaava esitys tekee monimutkaisista tapahtumista ymmärrettäviä purevan farssin ja satiirin keinoin.

ESITYKSEN PURESKELUA

1. Dialoginen esitysanalyysi

Pohtikaa pareittain seuraavia kysymyksiä toisianne aktiivisesti kuunnellen ja keskustelua dialogisesti rakentaen.

Aihe (Mitä näytelmässä konkreettisesti tapahtuu/juoni tiivistetysti?):

Teema (Mikä on näytelmän syvempi käsitteellinen kysymys/punainen lanka?):

Viesti (Mitä esitys viestii valitusta aiheesta/teemasta?):

Rakenne (Eteneekö esitys kronologisesti aikajärjestyksessä, vai onko kerronta murrettua (takaumat, ennakointi, simultaanisuus)? Miten tapahtumia kuljetetaan eteenpäin? Entä minkälainen on kerronnan rytmi, esityksen draaman kaari ja kohtausten suhde toisiinsa?):

Tyylilaji (Mikä on esityksen tyylilaji, ja miten se puhuttelee katsojaa? Miten valittu tyylilaji palvelee juuri tätä esitystä, ja mitä sen tarjoamia tehokeinoja havaitsit?):

Henkilöhahmot (Kuka on teoksen päähenkilö (näkökulmahenkilö)? Entä kuka/ketkä tai mikä/mitkä toimii/toimivat päähenkilön vastavoimana? Minkälaiset ovat henkilöiden/tahojen väliset suhteet (teoksen kitka)? Muuttuuko kitka esityksen aikana, ja jos, niin miten? Ja lopuksi miksi henkilöhahmot on kuvattu sellaisina kuin ovat? Miten valinnat tukevat aiheen/teemojen käsittelyä?):

Kieli ja kommunikaatio (Millä eri tavoin esityksessä kommunikoidaan katsojien kanssa (monologi, dialogi, toiminta, videot, äänitallenteet, äänitehosteet, musiikki, valot, puvustus, rekvisiitta ja skenografinen yleisilme, ja miten valinnat tukevat esityksen aihetta/teemaa sekä tapaa välittää valittu viesti?):

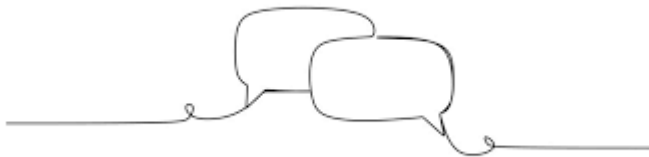
Miljöö (Minne tapahtumat sijoittuvat? Onko paikkoja yksi vai monta? Mitä kuvatut ympäristöt paljastavat teoksesta? Entä miten ne asettuvat suhteessa toisiinsa, tai vaikuttavat henkilöihin ja katsojien tulkintaan tapahtuvasta?):

Kokonaiskokemus (Miltä olosi esityksen jälkeen tuntui? Entä viikon päästä vierailusta? Mikä kokemuksesta jäi päällimmäisenä mieleen? Mikä tunne? Mikä tieto? Mikä kuva? Mikä ääni? Mikä oivallus? Muuttiko esitys mitään ajattelussasi, tai tavassasi katsoa maailmaa?

2. Moninäkökulmainen esitysarvio

Tee esityksestä lyhyt arvio, jossa tuot esiin mahdollisimman monta esityksestä löytämäsi näkökulmaa ja kontrastista asetelmaa, liittyivät ne sitten sisältöihin, toteutukseen, mielipiteesi tai tulkintaasi esityksestä. Voit puntaroida näkemääsi esimerkiksi huumorin ja vakavuuden, farssin ja todellisuuden, journalismin ja taiteen, naurun ja surun, metelin ja hiljaisuuden, toivon ja epätoivon, voiman ja voimattomuuden, faktan ja fiktion, rauhan ja sodan, lännen ja idän, tai vapauden ja vankeuden näkökulmista käsin.

Edellisten lisäksi, tuo arviossasi esiin näytelmän perustiedot (tekijät, kantaesitys vuosi, kesto, tyylilaji, suhde reaalitodellisuuteen ym.) sekä se, mistä esitys mielestäsi kertoo. Voit myös pohtia, miten näet teoksen sijoittuvan suhteessa tekijän aiempaan tuotantoon (taiteilijan jälkeen ja tapaan kommunikoida), ja kulkeeko esitys linjassaan tämän kanssa? Muista perustella kaikki esiin tuomasi asiat moninäkökulmaisesti, samalla niiden keskinäistä suhdetta pohtien, kuin rakentaisit herkkää himmeliä, jonka jokaisella oljella on väliä.

3. Pikadokumentit dokumenttiteatterista (sopii myös korvaavaksi tehtäväksi)

Tutustukaa kevyellä otteella ryhmissä alla oleviin materiaaleihin liittyen dokumenttiteatteriin Suomessa ja maailmalla. Voitte myös etsiä lisää. Keskustelkaa lukemastanne ja valitkaa mielestänne kiinnostavimmat asiat ja tehkää niiden pohjalta luonnos dokumenttiteatteri-dokumentista, josta selviää mitä on dokumenttiteatteri. Voitte tehdä sen joko käsikirjoituksena tai esitysmuodossa.

1. KOM-teatterin Poiskatsojien käsikirjoittaja-ohjaaja Susanna Kuparisen 50-vuotishaastattelu vuodelta 2024, jossa Kuparinen mainitsee lopussa, että uusi dokumenttiteatterin aihe muhii jo mielessä.

Susanna Kuparinen tekee teatteria kaikille ”räkäpunkkareista kaupunginjohtajiin”
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000010244119.html>

Susanna Kuparisen haastattelu Poiskatsojat-esityksestä:

<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000012218977.html>

2. Uusia näkökulmia todellisuuteen etsivä saksalainen Rimini Protokoll, jonka teos 100% Oulu oli osa Euroopan kulttuuripääkaupunki ohjelmaa.

Rimini Protokoll -ryhmän kattavat kotisivut.

<https://www.rimini-protokoll.de/website/en/about>

3. Tiiviihkö kuvaus dokumenttiteatterin juurista ja tuoreemmista muodoista teoksessa Pentti Paavolainen, Jukka von Boehm: Eurooppalaisen teatterin historiaa (Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 55)

<https://disco.teak.fi/euteatteri/10-1-dokumenttiteatteri/>

4. Artikkelit Erwin Piscatorista, saksalaisesta teatterintekijästä, jolla on merkittävä vaikutus dokumentaarisen ja poliittisen teatterin kehityksessä.

Tarja Ervasti: Valaistuksen historiaa (Teatterikorkeakoulun julkaisusarja 54)

<https://disco.teak.fi/valo/8-1-erwin-piscator-poliittisen-teatterin-kehittaja/>

5. Porin teatterinuorten vuonna 2014 verbatim-menetelmällä tehtyä esitystä väitetään YLE:n otsikossa Suomen ensimmäiseksi dokumenttiteatteriksi, mutta siinä vaiheessa Kuparinen oli jo toteuttanut Valtuusto-trilogian Ylioppilasteatterissa ja kaksi ensimmäistä osaa Eduskunta-trilogiassa. Kyseessä kenties ensimmäinen verbatim-menetelmällä tehty esitys.

Suomen ensimmäinen dokumenttiteatteri puhuu oikeiden ihmisten äänillä

<https://yle.fi/a/3-7409571>

4. Puuttuvat kohtaukset

Kaikki näyttämölle rakennetut, kerrontaa tukevat esityksen kohtaukset, on valittu "auki esitettäväksi" (sis. videomateriaalin & muut dokumentaariset keinot). Tämän lisäksi, esitykset sisältävät myös kohtauksia, jotka yleisö joutuu kuvittelemaan. Näitä tapahtuu sekä näytösten/kohtausten väleissä että "näyttämön ulkopuolella" toisaalla.

Tehtävänä on kirjoittaa esitykseen kaksi puuttuvaa kohtausta, joita et näyttämöllä nähnyt, mutta jotka silti tapahtuivat, ja joiden näkeminen syventää tapahtumien ymmärtämistä, henkilöiden toiminnan motiiveista samalla jotain paljastaen.

Valitse kaksi eri tilannetta, jotka voisit kuvitella tapahtuviksi näyttämön ulkopuolella, joko esityksessä nähtyjen henkilöiden, tai joidenkin muiden toimesta. Kirjoita puuttuvat kohtaukset auki, joko monologia, dialogia, tai toiminnallisia näyttämöohjeita noudattaen, kuitenkin niin, että kohtaus olisi mahdollista esittää näyttämöllä draamallisin/audio-visuaalisin keinoin. Pyri käyttämään kieltä, joka on valitsemillesi henkilöille/tilanteille ominainen.

Lukekaa/esittäkää lopuksi kaikki kohtaukset luokassa, ja pohtikaa mitä uutta ne tuovat esitykseen sekä sitä, miten ne syventävät tapahtumien ymmärtämistä.

5. Oikeuden edessä

Maailma on kompleksinen paikka, kuten ovat sen ihmisetkin. Tästä johtuen, esityksen henkilöiden toiminta ja valinnat liikkuvat toisinaan moraalisesti harmaalla alueella. Tehtävän tarkoituksena on järjestää esityksen henkilöille kuvitteellinen oikeudenkäynti. Toteuttakaa tehtävä joko pienissä ryhmissä tai parityöskentelynä.

Valitkaa aluksi yksi henkilö, jota haluatte käsitellä, ja jonka tahdotte oikeuden eteen saattaa. Tehkää sen jälkeen lista hänen "rikoksistaan/rikkomuksistaan", tai muuten moraalisesti arvelluttavasta toiminnastaan, ja kirjoittakaa kaksi puheenvuoroa:

1. Syyttäjän puheenvuoro, jossa henkilön teot tuomitaan, ja jossa henkilöä esitetään syytettäväksi tietyistä teoista sekä rangaistuksesta, jota syyttäjä henkilölle vaatii.
2. Henkilön puolustuspuheenvuoro (joko henkilön itsensä tai hänen asianajajansa toimesta), jossa tekojen taustasyitä, vallitsevia olosuhteita sekä motiiveja selitetään.

Valitkaa kuka/ketkä laativat kenenkin henkilön puheenvuoron, ja esittäkää puheenvuorot toisillenne ryhmissä/pareittain. Syytetylle voidaan esittää vielä syventäviä kysymyksiä ja tuoda muitakin todistajia kuultavaksi. Tämän jälkeen siirrytään ryhmän/parin yhdessä muodostaman tuomion tekemiseen (kollektiivisen tuomarin rooliin), jonka tehtävänä on huomioida kaikki esitetyt puheenvuorot, argumentit ja todistajat, ja antaa mahdollisimman puolueeton ja oikeudenmukainen tuomio (jokin tietty rangaistus tai syytteistä kokonaan vapautuminen). Tehtävän pääfokus on kuitenkin keskustelussa ja faktoihin nojaavassa päätöksen teossa, eikä tuomio saa perustua ainoastaan tunteeseen tai mielipiteeseen.

6. 100 vuotta myöhemmin

Teatteriesitykset herättävät eri aikakausina eri ajatuksia ja tuntemuksia, omaan aikaansa ja reaalitodellisuuteen kiinnittyen. Aikahyppy tarjoaa kuitenkin mahdollisuuden tarkastella asioita etäisyyden päästä, jolloin vallitsevat arvot,

uskomukset, normit ja poliittinen todellisuus ovat usein toiset, ja näkymä tapahtumiin muuttunut. Seuraava tehtävä tehdään kuvitteellisesti tästä vinkkelistä.

Tehtävänä on kirjoittaa kuvitteellinen esipuhe, näytelmän juhlapainokseen, joka julkaistaan 100 vuoden päästä Poiskatsojen kantaesityksestä, eli 9.9.2126.

Asetu tutkijan/historioitsijan rooliin esipuhetta kirjoittaessasi, jonka olet tehtäväksesi saanut. Pohdi tekstissäsi, miten maailma on muuttunut esityksen ensi-illan jälkeen 100 vuodessa? Mitkä näytelmän teemat ovat edelleen ajankohtaisia, ja mitkä asiat teoksessa tuntuvat vuoden 2126 ihmisistä vanhentuneilta? Kuvittele mihin suuntaan maailma on 100 vuoden aikana liikahtanut, miten politiikka on muuttunut ja ennenkaikkea onko Israelin ja Palestiinan konflikti vihdoinkin jo ratkennut, ja jos, niin mikä on lopputulos. Kirjoita historioitsijan esipuhe Poiskatsojen juhlapainokseen tästä maailmasta käsin.

NAVIGOINTIA KOMPLEKSISESSA MAAILMASSA

1. Kysymyksiä ja vastauksia (sopii myös korvaavaksi tehtäväksi)

Pohtikaa seuraavia kysymyksiä pienryhmissä tai parin kanssa, kaikkia esiin tulevia argumentteja kunnioittaen ja hyvää keskustelukulttuuria vaalien. Kysymyksiä on yhteensä 20, joihin jokaiseen tulisi keksiä ainakin kolme vastausta/näkökulmaa. Keksikää lopuksi vielä yksi maailman kompleksisuuteen liittyvä, mutta itsellenne tärkeä kysymys, johon pyritte yhdessä vastaamaan. Kysymyksiin voi vastata myös anonyymisti kirjallisessa muodossa, näin toivottaessa.

1. Millä tavoin vaikeista asioista olisi hyvä puhua, ilman että keskustelu kärjistyy, muuttuu asiattomaksi, tai että joku loukkaantuu? Mitä se kysyy?

2. Miksi yhteiset säännöt ovat tärkeitä?

3. Miksi toiminta, joka pohjautuu pelkkään tunteeseen voi olla vaarallista tai tyhmää?

4. Miksi aktiivinen kuunteleminen ja eri näkökulmien kautta asioiden tarkasteleminen on tärkeää, mitä sillä voidaan parhaimmillaan saavuttaa?
5. Mitä on hyvä politiikka? Entä huono politiikka?
6. Mitä tekemistä algoritmeilla on mielipiteiden muodostamisen kanssa, ja miten ne vaikuttavat ihmisten todellisuuskäsityksen rakentumiseen?
7. Onko oikein laittaa oma turvallisuus muiden ihmisoikeuksien edelle?
8. Mitä tarkoittaa arvopohjainen realismi?
9. Entä mitä tarkoittaa idealismi? Onko se pelkkää epärealistista haihattelua?
10. Miksi kriisiuutiset alkavat väsyttää, tai miksi haluamme katsoa pois, kun emme voi auttaa suoraan?
11. Milloin katsot itse pois?
12. Milloin kansallisella turvallisuudella perusteltu salailu on oikeutettua, ja milloin se haittaa demokraattista toimintaa?
13. Miksi kriittinen medialukutaito on niin tärkeää, ja mitä tekemistä sillä on demokratian kanssa?
14. Miten voimme erottaa aidon ihmisoikeushätähuudon valtiollisesta propagandasta?
15. Mitä on demokratia, mistä sen tunnistaa?
16. Mikä on demokratian vastakohta, ja miten se näkyy valtioiden toiminnassa?
17. Mitä tarkoitetaan demokratia pesulla?
18. Mitä tasapainoilu omien moraalisten arvojen, valtion virallisen ulkopoliitiikan ja kansainvälisten suhteiden välillä poliitikolta kysyy?
19. Mikä on median tehtävä kriisin aikana?
20. Onko hetkiä, jolloin kaksinaismoraali on ainoa ratkaisu selvitä, vai nakertaako se aina moraalista selkärankaa ja uskottavuutta, tuhoten lopulta jotain arvokasta?

2. Konfliktisimulaatio eli yhteisen sopimisen harjoittelua

Eräs määritelmä kuuluu, että: *“Demokratia on pohjimmiltaan jatkuvaa neuvottelua eri ryhmien välillä”*. Tätä ajatusta mukaillen, tehtävän tarkoituksena on harjoitella demokraattista päätöksentekoa eri prioriteeteista käsin.

Tehtävän alussa luokka jaetaan kolmeen rooliryhmään tai useisiin pienryhmiin, jotka simuloivat kansainvälistä kriisikokousta, tarkoituksenaan ratkaista jonkin kuvitteellisen alueen kärjistynyt konflikti. Jako ryhmiin on hyvä tehdä sokeasti, välittämättä opiskelijoiden todellisista mielipiteistä. Rooliin astumisessa tulee korostaa, ettei kukaan edusta harjoituksessa itseään, ja että roolit pudotetaan tunnin lopuksi pois. Roolit/ryhmät jakautuvat seuraavasti:

1. Ryhmä A edustaa valtion hallintoa & turvallisuusviranomaisia, jonka prioriteettina on oman maan kansalaisten välitön turvallisuus, rajojen suojaaminen ja terrorismin torjunta. Ryhmä on valmis rajaamaan liikkumista kriisialueella kovin ottein, tiukentamaan sääntöjä ja käyttämään muutenkin kovia keinoja.

2. Ryhmä B edustaa kansainvälisiä ihmisoikeusjärjestöjä & YK:ta, jonka prioriteettina on siviilien suojeleminen, humanitaarisen avun perillemeno ja kansainvälisen oikeuden noudattaminen. Tämä ryhmä vaatii alueelle välitöntä tulitaukoa sekä lääke- ja ruokahuollon jatkuvaa toimimista.

3. Ryhmä C edustaa alueen vapaata mediaa & kansalaisjärjestöjä, jonka prioriteettina on sananvapauden säilyttäminen, totuudenmukainen tiedonvälitys ja siviiliväestön äänen esiin tuominen. Ryhmä haluaa raportoida alueen toiminnasta kaiken havaitsemansa, niin kuin se on, ja liikkua siellä vapaasti.

Ryhmillä on 30 minuuttia aikaa neuvotella yhteisistä pelisäännöistä kriisialueella ja tehdä niistä julkilausuma. Ryhmien on löydettävä kompromissi, jonka kaikki osapuolet voivat allekirjoittaa. Kun keskustelu on käyty ja julkilausuma kirjoitettu, luetaan se vielä ääneen. Pohtikaa lopuksi, miksi yhteisen kompromissin löytäminen on niin vaikeaa, mutta kuitenkin niin tärkeää?

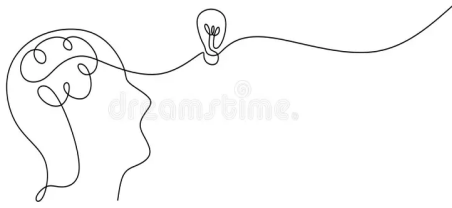

3. Vaikuttamisen keinoja

Vaikeiden aiheiden käsittely voi aiheuttaa nuorissa voimattomuuden tunnetta, ”*maailma on pilalla, enkä voi tehdä mitään*”. Tämän vuoksi toivo tulisi sitoa toisinaan tekoihin, vaikka edes pieniinkin, sillä se vahvistaa nuorten toimijuutta ja hallinnan tunnetta.

Tehtävänä on suunnitella rauhanomainen ja laillinen tapa ottaa kantaa joihinkin itseä/omaa ryhmää koskevaan epäkohtaan. Pohtikaa, mikä tämä voisi olla, ja valitkaa yksi alla olevista tavoista kiteyttää viestinne, tai vaihtoehtoisesti jokin muu keino, ja toteuttakaa se. Ennen valittua ilmausta, etsikää tietoa, miten valittu keino toimii, ja mitä kaikkea teidän on otettava huomioon sitä tehdessänne.

1. Kirjoittakaa mielipidekirjoitus valtakunnalliseen uutismediaan.
2. Valmistelkaa kansalaisaloite eduskunnan käsiteltäväksi.
3. Suunnitelkaa graffiti ja toteuttaa se myöhemmin kankaalle, tai johonkin muuhun lailliseen paikkaan.
4. Suunnitelkaa sosiaalisen median tiedotuskampanja (esim. TikTok-videon käsikirjoitus tai Instagram-karuselli), joka jakaa luotettavaa tietoa aiheesta ilman vihapuhetta ja provokaatiota.
5. Harjoitelkaa mielenosoituksen järjestämistä, ja ottakaa selvää, mitä kaikkea siinä tulee huomioida. Entä missä, milloin ja miten oman mielenosoituksenne toteuttaisitte?
6. Luokaa tunteikas taideteos (runo, juliste, biisin sanat, maalaus, monologi), joka kertoo siitä tunteesta, jonka epäkohta sinussa/teissä herättää.
7. Miettikää minkälaista muuta (hyvää lisäävää) lähiaktivismia tai kansalaisvaikuttamista voisitte harjoittaa, joka auttaisi välillisesti tai suoraan nimeämänne epäkohdan korjaamiseen?

4. Vallan vahtikoira

Tässä tehtävässä opiskelijat saavat astua tutkivan journalistin saappaisiin, ilman kirjallisen tuotoksen vaadetta. Tehtävänä on rakentaa faktatietoon pohjautuva ajatuskartta, johon tulee kerätä tietoa Suomen poliittisen johdon tekemästä Lähi-idän politiikasta (yleiset linjaukset, toimintatavat ja viestiminen) sekä kritiikistä, jota se on osakseen saanut. Kuten hyviin journalistisiin tapoihin kuuluu, tarkoituksena on pysytellä ainoastaan faktoissa, ei tehdä johtopäätelmiä omien tunteiden, mielipiteiden tai poliittisten mieltymysten mukaan. Pysykää siis totuudenmukaisuudessa, läpinäkyvyydessä ja lähdekriittisinä karttaa kootessanne.

Hyvät journalistiset tavat tarkoittavat Suomessa eettisiä pelisääntöjä, joilla tuetaan sananvapauden vastuullista käyttöä ja varmistetaan tiedonvälityksen luotettavuus. Nämä periaatteet on koottu journalistin ohjeisiin (linkki alla) joiden noudattamista valvoo Julkisen sanan neuvosto (JSN). <https://jsn.fi/journalistin-ohjeet/>

Pyrkikää selvittämään luotettavista lähteistä mm. seuraavia asioita ajatuskarttaa rakentaessanne:

1. Mikä on Suomen virallinen kanta Israelin ja Palestiinan konfliktiin, ja miten se on muuttunut vuoden 2023 lokakuun jälkeen Hamasin hyökättyä?
2. Miten Suomi tasapainottaa suhteensa Israeliin ja palestiinalaisalueisiin, minkälaista toimintaa Suomi osapuolten kanssa harjoittaa?
3. Mitkä ovat Suomen poliittisen johdon keskeiset tavoitteet Lähi-idän alueella, ja miten ne sovitetaan yhteen EU:n ulko- ja turvallisuuspolitiikan kanssa?
4. Minkälainen tieto Suomen Lähi-idän politiikasta luokitellaan salaiseksi, ja miksi?
5. Pyrkiikö Suomen poliittinen johto salaamaan vaikeita päätöksiä (esim. asekauppoja tai salaisia sopimuksia) "kansallisen turvallisuuden" nimissä, vai löytyykö niistä avointa tietoa?
6. Miten päättäjät käyttävät valtaansa retorisesti, eli miten asioista viestitään?

Keksikää edellisten lisäksi myös muita tärkeitä kysymyksiä, joihin pyritte kartan avulla vastaamaan. Vertailkaa lopuksi karttoja keskenään, opponoikaa toistenne keräämää tietoa ja tehkää lopullinen yhteenveto ja johtopäätelmät Suomen valtion harjoittamasta Lähi-Idän politiikasta. Kun tämä on tehty, voitte esittää lopuksi oman näkemyksenne Suomen linjasta ja ilmaista toisillenne (puolesta-vastaan) fiilikset. Antakaa faktojen puhua kuitenkin aina ensin.

5. Sarjakuvateos: Hiljainen hyväksyntä

Sarjakuva on tehokas poliittisen satiirin ja vaikuttamisen väline, jolla voi havainnollistaa nasevasti raskaista ja monimutkaisia asioita. Tehtävänä on suunnitella ja toteuttaa joko kolmen, viiden tai kymmenen ruudun kokoinen sarjakuva aiheesta; Hiljainen hyväksyntä, josta 8 otsikkovaihtoehtoa alapuolella. Peilaa työssäsi kahtiajakautunutta todellisuutta, kieltämistä, peittämistä, voimankäyttöä tai sen seurauksia kuvaamalla. Otsikot ovat seuraavanlaiset:

1. Kognitiivinen dissonanssi in everyday action
2. Varjojen kabinetti – Salattu vallankäytön näyttämö
3. Passiivinen hyväksyntä on aktiivinen valinta
4. Näkymätön kone vastaan hampaaton ihminen
5. Toisaalle ulkoistetut omat ongelmat – Out of sight, Out of mind
6. Vaitiolon hinnan maksaa aina joku
7. Euroviisut - Elämän ja kuoleman näyttämö
8. Sivustakatsojan vastuu – Milloin vaikeneminen muuttuu rikoskumppanuudeksi?

Hyödynnä työssäsi sarjakuvan omia kerrontakeinoja. Muista kontrastit ja mittakaavat, ruutujen väliin mahtuvat tapahtumat sekä ruutujen kohtaamisesta (montaasit) syntyvät uudet merkitykset. Pohdi, kuinka luot eroja kahden todellisuuden välille, vahvoja rinnastuksia käyttäen. Voit käyttää puhekuplia tai piirtää vain tapahtumakuvia, ja luoda sekä mikro- että makrotason kerrontaa.

1. Käsikirjoitus ja storyboard: Luonnostele sarjakuvan juoni ja ruutujako

2. Visuaalinen kokeilu: Valitse kaksi täysin erilaista piirrostyylä tai materiaalia edustamaan 1. sortajan ja 2. sorrettujen todellisuutta
3. Toteutus: Piirrä sarjakuva joko digitaalisesti tai perinteisin menetelmin.
4. Kontekstualisointi: Ota valokuva sarjakuvasta valitsemassasi kaupunkitilassa
5. Ripustakaa sarjakuvat lopuksi seinälle, ja järjestäkää näyttely, jossa keskustellette teoksista. Mitä teokset paljastavat tämän päivän hiljaisesta hyväksynnästä ja meistä?

6. Mikä olisi aihe johon pitäisi seuraavaksi tarttua?

Susanna Kuparinen on tehnyt Poiskatsojien lisäksi mm. Eduskunnan ja Helsingin kaupunginvaltuuston pöytäkirjoihin pohjautuvia esityksiä, Porttiteatterissa on tehty useita vankien omiin kokemuksiin pohjautuvia esityksiä, KOM-teatterin yleisötyö- ja yhteisötaideosasto on tehnyt helsinkiläisten senioreiden sekä Vuosaaren asukkaiden haastattelujen pohjalta tehtyjä esityksiä. Tekijöitä ja aiheita löytyy lukuisia.

Miettikää, mitkä voisivat olla kutkuttavia aiheita dokumenttiteatteriin.

Kirjoittakaa pienille lapuille mahdollisimman monta aihetta tai teemaa, joista voisi/pitäisi tehdä dokumenttiteatteriesitys. Yksi aihe/lappu, aikaa vaikkapa kolme minuuttia ja tarkoituksena kirjoittaa mahdollisimman monta lappua.

Menkää pieniin ryhmiin ja laittakaa laput yhteen, käykää läpi mitä lapuista löytyy. Onko samoja tai samantyyppisiä vai aivan erilaisia? Valitkaa kolme teitä ryhmänä eniten kutsuvaa aihetta ja miettikää perustelut, miksi juuri ne pitäisi valita. Miettikää myös, mitä materiaaleja esitystä valmistessa kannattaisi hankkia. Pohtikaa onko aiheessa jotain riskejä tai sudenkuoppia, miten varautua niihin, mistä pitäisi olla tietoinen. Esitelkää ideanne muille ryhmille.

MEDIALUKUTAIDON MERKITYS

1. Mistä tietosi tulee ja minkälaista maailmaa se rakentaa?

Tehtävän tarkoituksena on pysähtyä tarkastelemaan käyttämiäsi tiedonlähteitä sekä sitä, minkälaisia todellisuuskuvia ne maailmasta tarjoavat.

1. Mitkä ovat pääasialliset tietolähteesi? (Tv, lehdet, Tiktok, Instagram, Snapchat, Google, ChatGPT, kaverit, vanhemmat, isovanhemmat, koulukirjat, tietokirjat?)

2. Mistä seuraat päivänpolttavia asioita? Mistä saat omaa elinpiiriäsi koskevaa tietoa? Entä mistä tarkistat tietosi silloin, kun sen on oltavat varmaa ja todistettua? Ja mitä eroa käyttämilläsi lähteillä on, entä niiden tarjoamalla tiedolla?

3. Kuinka paljon aikaa kulutat kunkin käyttämäsi tiedonlähteen äärellä?
4. Kuinka luotettavana lähteitäsi pidät, miksi lähteiden laatuun, luotettavuuteen ja läpinäkyvyyteen tulisi kiinnittää aina huomiota?
5. Miten suhtaudut näkemyksiin, jotka ovat ristiriidassa oman maailmankuvasi/käsityksesi/arvojesi kanssa?
6. Mitä tieto ylipäättään on, ja mitä tarkoitetaan lausahduksella; *“Data on uusi öljy”*?
7. Minkälaiset ovat omat datavarastosi, ja ovatko ne helposti muovattavissa, vai monoliittisen jäykät?
8. Vastattuasi edellisiin kysymyksiin, etsi jokin sinulle entuudestaan tuntematon tiedonlähde, joka valottaa asioita toisesta näkökulmasta, kuin mistä itse olet tottunut maailmaa katselemaan. Älä arvota, vaan havainnoi neutraalisti saamaasi uutta tietoa. Tee vertailusta lopuksi kaksi tilannekuvausta. Aihe ja toteutustapa ovat vapaat. Mitä eroja huomaat, kun lähde onkin toinen?

2. Totta vai tarua?

Sosiaalinen media tulvii tietoa ja informaatiovaikuttaminen käy kuumana. Mistä siis tietää, onko vastaantuleva materiaali (utisklippi, postaus, storie, reelssi) totta vai tarua, ja onko tieto luotettavaa, vai mis- tai disinformaatiota?

Misinformaatio = Tahatonta virheellistä viestintää tai uutisen tai tiedon levittämistä.

Disinformaatio = Tarkoituksella vääristeltyä tai harhaanjohtavaa viestintää, uutisen tai muun tiedon levittämistä.

Tehtävänä on löytää somen kohinasta kolme uutisen ja valeuutisen välimaastoon sijoittuvaa julkaisua ja analysoida niitä EPRS:n (Euroopan parlamentin tutkimuspalvelun) tekemän valeuutiskompanssin avulla, linkki alla:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2017/599386/EPRS_ATAG\(2017\)599386_FI.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2017/599386/EPRS_ATAG(2017)599386_FI.pdf)

Pura julkaisut ohjeen mukaisesti osiin, julkaisun eri osa-alueita tarkastelemalla ja taustatyötä tekemällä, ja kirjaa päätelmäsi ylös. Mikäli saat valeuutisen mielestäsi kiinni, pohdi sen informaatiovaikuttamiseen perustuvaa tarkoituksiperää ja kohdeyleisöä, ja arvuuttele, kuka/mikä taho voisi olla sen takana? Korjaa lopuksi löytämäsi valeuutiset tarkistetulla faktatiedolla (käytä vain luotettavia lähteitä), ja tutki sen eroja alkuperäiseen. Miltä julkaisut näyttävät rinnakkain? Mikä muuttui?

3. Sananvapaus kriisin keskellä

Sananvapaus on paitsi vapaan ja toimivan demokratian edellytys, myös poliittisen vallankäytön ja vaikuttamisen työkalu. Kriisit luovat otollisen maaperän informaatiovaikuttamiselle ja propagandalle, joskus jopa valtion toimintakykyä horjuttaen. Alla on kuvattu kolme kuvitteellista valtiota. Jokainen valtioista edustaa erilaista yhteiskuntajärjestelmää ja kohtaa omanlaiset sananvapauden kriisin.

1. Veridia – Teknologinen valvontayhteiskunta

Kuvaus: Veridia on pitkälle kehittynyt teknologisoitu moderni valtio. Kansalaisten arki pyörii yhden digitaalisen alustan, VeriNetin varassa. Valtio on tunnettu korkeasta elintasostaan, mutta myös kansalaisten digitaalisesta valvonnasta ja kontrollista.

Kriisi: Tuntematon taho tekee massiivisen kyberhyökkäyksen Veridian käyttämään VeriNetiin. Järjestelmä päätyy hyökkääjien käsiin, ja alustalle alkaa ilmestyä väärennetyjä viranomaistiedotteita, jotka kehottavat kansalaisia tekemään vallankumouksen. Samalla hallituksen salaiset valvontadokumentit vuotavat julkisuuteen ja lisäävät epäluottamusta.

Sananvapauden haaste: Voivatko kansalaiset luottaa saamaansa tietoon, kun viestintäkanavia on vain yksi, ja sekin korruptoitunut? Miten viranomaiset pystyvät sulkemaan verkkoympäristöjä ”turvallisuuden nimissä” ilman, että koko yhteiskunta lamaantuu? Kuinka valtio voi tilanteessa toimia? Entä miten kansalaiset reagoivat kriisiin?

2. Ossian – Hauras ja jakautunut nuori demokratia

Kuvaus: Ossian on vasta 10 vuotta sitten itsenäistynyt valtio, joka pyrkii rakentamaan avointa demokratiaa. Maa on jakautunut liberaaleihin uudistajiin ja perinteitä vaaliviin konservatiiveihin. Poliittinen informaatiosota käy kuumana, ja molemmilla laidoilla on omat ääripäistyneet äänitorvensa, yhä tiukempaa retoriikkaa ja materiaalia julkaisten.

Kriisi: Naapurimaassa sijaitseva suurvalta aloittaa sotilaalliset harjoitukset Ossianin rajalla. Ossianin hallitus ja oppositio alkavat syyttää toisiaan maanpetturuudesta ja salaliitoista naapurimaan kanssa. Sosiaalinen media täyttyy vihapuheesta ja provokaatioista.

Sananvapauden haaste: Missä vaiheessa kärjistynyt poliittinen puhe vaarantaa valtion turvallisuuden? Miten hauras valtio voi suojautua ulkoiselta propagandalta ilman, että se tuhoaa oman nuoren sananvapauteensa ja muuttuu diktatuuriksi? Miten tehdä sopu, vakauttaa tilanne ja vahvistaa koheesiota?

3. Martima – Eristäytynyt saarivaltio ja sotilasjunta

Kuvaus: Maritima on tiukasti säännelty, autoritaarinen saarivaltio, jota johtaa sotilasjunta. Perinteinen media (sanomalehdet, radio ja tv) on täysin valtion kontrollissa. Uudismielinen nuoriso ja maanalainen vastarintaliike ovat kuitenkin oppineet käyttämään salattuja satelliittiyhteyksiä ja pimeää verkkoa tiedonvälitykseen ja toimintaansa.

Kriisi: Saarella puhkeaa laaja nälänhädän laukaisema kansannousu, jota valtion virallinen uutistoimisto yrittää pimittää. Ulkomaiset ihmisoikeusjärjestöt ja mediat alkavat kuitenkin saada videoita ja tietoa aktivisteilta, eikä junta voi hallita maataan enää katseilta piilossa.

Sananvapauden haaste: Miten maanalainen vapaa lehdistö pystyy toimimaan, kun kiinnijäämisen riskiin liittyy hengenvaara? Onko riski sen arvoinen? Miten autoritaarinen valtio reagoi, kun se menettää yksityytensä/tiedonvälityksen yksinoikeuden (monopolin) omassa maassaan? Voisiko/tulisiko muun maailman tehdä jotain, ja jos, niin mitä?

Tehtävänä on jakautua kolmeen ryhmään edellisten valtioiden mukaan, tai valita minkä valtion parissa haluaisi pienryhmissä työskennellä. Tehtävä aloitetaan keskustelemalla valtioista ja niiden kriiseistä (yksi valtio/ryhmä). Huomioikaa erityisesti sananvapauden näkökulma annetuissa puitteissa. Luokaa sitten kolme draamallista klippiä/lyhyttä esitystä, joiden kautta aihetta käsittelette.

1. Valmistakaa kohtaus, jossa näytätte valtion johtajien tai kansalaisten ensireaktiot kriisiin. Päätäkää kenen näkökulmasta kohtaus esitetään ja mihin heti ryhdytään.

2. Kuvatkaa toimintaa informaatio sodan keskellä. Valitkaa joku alla olevista tehtävistä, ja esittäkää/lukekaa se ääneen. Kertokaa myös, miten tuotoksenne kiinnittyy ko. valtion yhteiskunnalliseen realismiin sekä mitkä ovat sen seuraukset?

- *Viranomaiset kirjoittavat uuden sananvapautta koskevan hätätilalain, minkä?*

- *Trollit luovat somessa leviävän valeuutisen, minkä, ja mitä tarkoitusperää varten?*

- *Toimittajat yrittävät julkaista salatun raportin todellisesta tilanteesta, minkälaisen?*

- *Maailma katsoo vierestä, mutta ei tee mitään, miksei? Tehkää kohtaus, joka kuvaa tätä poiskatsojien joukkoa ja heidän motiivejaan passiiviseen käytökseen.*

- *Esittäkää valtion virallisen johdon julkinen tiedotustilaisuus. Minkä kuvan se antaa?*

3. Tehkää lopuksi kaksi lyhyttä kuunnelmaklippiä valtion 1. virallisesta ja 2. epävirallisesta todellisuudesta (kansalaisten ja johtajien näkökulmista käsin), viiden vuoden päästä kriisin alkamisesta. Kuinka lähellä todellisuudet ovat toisiaan, ja mitä ne paljastavat kriisin ratkaisemisesta?

Purkakaa tehtävä lopuksi seuraavia kysymyksiä yhdessä/pienryhmissä pohtien, riippumattoman tahon, kuten toimittajat ilman rajojen, silmälasien kautta:

Minkälaista informaatio sotaa valtiossa käytiin, ja keiden kaikkien välillä?

Mitä kriisi tuhosi ja mitä koitti saavuttaa?

Minkälaiselle arvoperustalle, ihmiskäsitykselle ja maailmankuvalle esimerkkitapauksenne voimasuhteet ja yhteiskuntamalli rakentuivat?

Minkälaisia riskejä liittyy valtion sisäiseen polarisaatiokehitykseen?

Mikä on valtion tehtävä? Entä kansalaisten velvollisuus omaa valtiotaan kohtaan?

Miten sananvapautta ja avointa internetiä käytettiin aseena (trollien näkökulma)?

Miten kriisit vaikuttivat vapaan median ja toimittajien työhön?

Miksi sensuuri tai tiedon rajoittaminen tuntui viranomaisen mielestä välttämättömältä, entä miltä se tuntui kansalaisesta tai vapaasta toimittajasta?

Mikä esti muuta maailmaa toimimasta? Miksi passiivisuus voi olla aktiivinen valinta?

4. Asiakaspalvelijana kylmän viileä algoritmi

Teknojätit (kuten Google, Meta, Instagram tai TikTok) vaikuttavat todellisuuden pirstoutumiseen alustojensa algoritmiensa kautta, luoden polarisaatioita asioiden ja ihmisten välille. Seuraavan tehtävän tarkoituksena on havainnollistaa kuplittumisen seurauksia yksittäisen asiakkaan näkökulmasta sekä sitä, miten teknojätit reagoivat (tai jättävät reagoimatta) pettyneisiin asiakkaisiin. Tavoitteena on simuloida parityösketelyn avulla, miten absurdilta teknojättien kasvottoman logiikan kohtaaminen voi kuplan puhjettua tuntua.

Ottakaa parit ja valitkaa kumpi on A ja kumpi on B. A edustaa hätäantynyttä (kuplansa menttänyttä) asiakasta ja B kasvotonta algoritmia/asiakaspalvelijaa.

A:n taustatilanne: Olet viettänyt vuosia sosiaalisessa mediassa. Algoritmi on syöttänyt sinulle vain yhtä totuutta (esim. maailmanloppu tulee huomenna, kaikki ihmiset ovat pahoja tai että olet seuraava suuri valittu), valitse totuuskoukkusi. Olet ollut varma, että olet asioiden ytimessä ja että kaikki muut ovat väärässä, ja menettänyt siksi kaikki ystäväsi, työpaikkasi ja terveytesi. Yhtäkkiä kuplasi puhkeaa, ja tunnet olosi yksinäiseksi ja petetyksi.

A:n tehtävä: Olet tullut teknojätin pääkonttorin "asiakaspalveluun". Haluat tukea tilanteeseesi, josta itsesi yllättäen löydät. Pyydät epätoivoisesti apua. Haluat selityksen tapahtuneelle, empatiaa kohtalollesi tai edes jonkinlaisen hyvityksen/anteeksipyynnön. Pyri saamaan vastauksia ja tukea kaikin mahdollisin keinoin.

B:n taustatilanne: Olet töissä teknojätin asiakaspalvelussa. Olet ihmistä muistuttava algoritmi. Sinulla ei ole tunteita kohtaamiasi asiakkaita kohtaan, eikä halua, kykyä tai edes aikaa perehtyä heidän ongelmiinsa sen tarkemmin. Näet asiakkaat ennen kaikkea datana, jotka pitää kohdata kohteliaan viileästi ja ohittaa.

B:n tehtävä: Pysy tyynenä ja ystävällisenä. Älä väittele asiakkaan kanssa. Tee ainoastaan niin kuin sinua on ohjeistettu. Toistele järjestelmän kylmää faktaa: *"Me autoimme sinua löytämään sen, mistä olet kiinnostunut."* Sinun tehtäväsi on saada asiakas palaamaan takaisin alustalle, takaisin tiedon etsinnän ja levittämisen piiriin.

Saatuanne kohtausten loppuun, vaihtakaa rooleja ja ongelmaa, mutta pitäkää A ja B henkilöiden tavoitteet yhä samoina. Kun olette kokeilleet rooleja molemmin päin, keskustelkaa lopuksi seuraavista kysymyksistä:

1. Miltä tuntui esittää henkilö A:ta, joka ymmärtää olleensa loukussa algoritmin luomassa todellisuudessa, mutta vastassa onkin vain kylmä järjestelmä?
2. Miltä henkilö B:stä tuntui katsoa A:n hätää pelkkänä datana?
3. Miten hyvin onnistuitte havainnollistamaan todellista tilannetta, jossa yksittäinen ihminen yrittää vaatia teknojättiä vastuuseen sen luomasta kuplasta, ja sitä myöten syntyneistä mielenterveys- ja muista ongelmista?
4. Missä vaiheessa käyttäjä lakkaa olemasta vapaa valitsija ja muuttuu algoritmin hakukoneen ohjaamaksi kohteeksi?
5. Miltä tuntuu huomata, että oma puhelin tietää sinusta enemmän (haavoittuvuutesi, pelkosi) kuin omat läheisesi, ja käyttää tietoa sinua vastaan?
6. Miksi kuplautuminen voi johtaa eristymiseen ja siihen, että yhteisen kielen ja mielen löytäminen muiden kanssa vaikeutuu?
7. Mikä yhteys algoritmeilla on demokratian murenemiseen?
8. Miten kuplautumista tulisi ehkäistä ja ihmisiä suojella eri todellisuuksiin katoamiselta?

